

Dichten we het gat tussen economie en ecologie?

In het vorige nummer van SOVON-Nieuws stond een interview met professor Jan van Groenendael, de door de Minister van LNV benoemde 'Gegevensautoriteit Natuur'. Deze opperkeurmeester van natuurgegevens ontvouwde hier zijn visie op het toekomstig maatschappelijk gebruik van natuurgegevens. In het interview werd herhaaldelijk gerefereerd aan de belangrijke rol die de waarnemers van SOVON en van andere PGO's bij deze informatievoorziening vervullen. Nu hoeven de overpeinzingen van Jan van Groenendael natuurlijk niet naadloos aan te sluiten op de visie van SOVON - daar is het ook een interview voor. De attente lezer zal zich derhalve afvragen hoe SOVON zelf tegen de ontwikkelingen aankijkt. Daar gaan we in deze bijdrage op in.

Huidige situatie

De afgelopen decennia hebben we een enorme database opgebouwd. Het gaat om ongeveer 17 miljoen 'gevalideerde' - op juistheid gecontroleerde - positieve records. Daarnaast is er bijna het tienvoudige aan 'harde nullen' (soort onderzocht maar niet vastgesteld) beschikbaar. Dat ook dit laatste van groot belang is, wordt elders in dit nummer uiteengezet.

Dit alles blijkt, naast alle inhoudelijke toepassingen, ook voor ruimtelijke inrichtingsvraagstukken een waardevolle dataset. Vogels zijn immers op grond van Europees en nationaal recht streng beschermd. Zo hebben liefst 1150 van de 1500 'gebied-soortcombinaties' voor soorten in Natura 2000-gebieden betrekking op vogels, en alle in het wild voorkomende vogelsoorten genieten bescherming op grond van de Flora- en faunawet. Logisch dus dat vogels vaak terugkomen in uitspraken van de rechter (zie figuur 1). De gewenste gegevens stellen we, mits de waarnemer akkoord is, tegen een vergoeding beschikbaar aan initiatiefnemers van ruimtelijke ingrepen, als bijdrage tot een evenwichtiger afweging van economische en ecologische belangen. De inkomsten investeren we in SOVON-projecten die het zonder externe financiering moeten stellen maar door ons belangrijk worden gevonden in het kader van brede monitoring, zoals PTT en MUS.

Overigens geeft het beschikbaar stellen van 'kale' gegevens, hoe betrouwbaar ook, natuurlijk geen enkele garantie voor een goede toepassing. Zelf investeren we liever in goede analyses, dus in 'halfproducten' die verder in beleidsnotities of wettelijke toetsingen hun weg vinden. Ook onze monitoring-rapporten worden (gelukkig) volop gebruikt bij wettelijke toetsingen.

Beoogde nieuwe situatie: de stand van zaken

De Minister van LNV heeft de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) opgericht om een brug te slaan tussen economie en ecologie.

Overheden en bedrijfsleven worden daarbij gefaciliteerd met gemakkelijk bereikbare en vollediger natuurgegevens. Bij vogels was het al centraal geregeld, maar bij andere soortgroepen waren de bronnen vaak erg versnipperd. De GaN heeft SOVON en de andere PGO's gevraagd intensief mee te werken aan dit systeem, te beginnen met de ontwikkeling van een centraal natuurarchief, de Nationale Database Flora en Fauna (NDFP). Daar zijn we graag op ingegaan omdat het breed toepassen van natuurgegevens goed aansluit bij onze missie. Via het Natuurloket kunnen gebruikers zoals gemeenten, waterschappen en adviesbureaus tegen vergoeding abonnementen afsluiten om de beschikbare natuurgegevens in een bepaald gebied te raadplegen, of eenmalig gegevens van een plangebied op te vragen. Bij het Natuurloket worden deskundige mensen van SOVON en andere PGO's gedetacheerd. Naast gegevens van SOVON en andere PGO's worden via de NDFP ook gegevens van andere organisaties (zoals Waarneming.nl, provincies) beschikbaar gesteld.

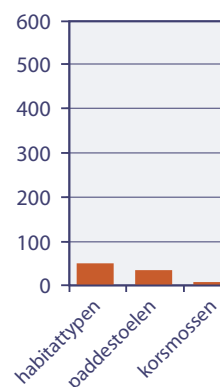
De nieuwe situatie is echter nog niet ingegaan. Technisch zijn we met de ontwikkeling van de NDFP al een flink eind op dreef, maar de formele afspraken met het ondersteunend bureau van de Gegevensautoriteit Natuur zijn nog niet rond. Het afsluiten van een goede overeenkomst is immers niet eenvoudig. Voor ons belangrijke aspecten zijn:

- goede afspraken over voorwaarden voor gegevensgebruik;
- waarborgen dat het beschikbaar stellen van natuurgegevens past binnen het door de individuele SOVON-waarnemers afgegeven mandaat;
- afspraken over het in stand houden of versterken van robuuste landelijke vogelmeentnetten;
- afspraken over de levering van ecologisch zinvolle informatie (levering seizoensgemiddelden van watervogels in wetlands bijvoorbeeld, geen losse waarnemingen van hier en daar wat Wilde Eenden);

Een nieuwe woonwijk de worsteling van

- Een gemeente toetst zelf niet aan de natuurwetgeving maar moet op grond van de Algemene Wet bestuursrecht en de Wet ruimtelijke ordening (Wro) wel kunnen beoordelen of het voornemen niet strijdig is met het Nederlands recht. Voor de eerste risicobeoordeling zijn vaak al (globale) natuurgegevens nodig. Wanneer die niet overhanden zijn, kan opdracht worden gegeven voor gebiedsinventarisatie op bepaalde soort(groep)en.
- Voor een nieuwe woonwijk moet op grond van de Wro een bestemmingsplan worden opgesteld. Ter ondersteuning van de besluitvorming over het bestemmingsplan moet een milieueffectrapport (MER) worden gemaakt. Daarbij wordt vaak gedetailleerd gebruik gemaakt van natuurgegevens. Ook voor het uitwerken van inrichtingsmaatregelen om nadelige natuureffecten te 'mitigeren' (verzachten) zijn natuurgegevens nodig.
- Elk plan moet op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 de zekerheid geven dat de 'natuurlijke kenmerken' van Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Een woonwijk kan bijvoorbeeld leiden tot meer depositie van stikstof waardoor een nabijgelegen Natura 2000-gebied kan verzuigen. Bij twijfel is een 'passende beoordeling' verplicht waarbij

Figuur 1. Aantal uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (april 2002 - januari 2009) waarin een bepaalde soortgroep is genoemd. Het kan daarbij gaan om directe bescherming of ter motivering van bepaalde andere in het geding zijnde waarden. Het overzicht geeft dus alleen een globale indruk.

en (groene) wetgeving: een gemeente

*Nieuwbouw in de Arnhemse wijk Schuytgraag, April 2007.
Foto: Harvey van Diek*

- de mogelijkheid dat vogelwerkgroepen kosteloos waarnemingen van hun werkgebied kunnen inzien en gebruiken;
- mogelijkheden voor investeringen in de instandhouding en de uitbreiding van ons netwerk;
- ondersteuning van vogelwerkgroepen en waarnemers, bijvoorbeeld bij cursussen;
- brede maatschappelijke toepassing, dus niet alleen bedrijven en overheden maar ook voor allerlei onderzoekstoepassingen.

Beoogde nieuwe situatie: de werking in de praktijk

Veel blijft zoals het is. De (monitoring)gegevens van SOVON worden zoals voorheen gebruikt voor onderzoek, beleid, beheer en bescherming. De onderzoeksmogelijkheden voor SOVON zullen sterk toenemen omdat - veel eenvoudiger dan voorheen - allerlei bestanden gekoppeld kunnen worden, bijvoorbeeld voor het leggen van predator-prooidierrelaties. De belangrijkste ontwikkeling is, dat natuurgegevens intensiever gebruikt kunnen worden bij allerlei ruimtelijke ontwikkelingen.

Laten we proberen om dit inzichtelijk te maken aan de hand van een voorbeeld. Een gemeente sluit een abonnement af om de in de NDFD beschikbare natuurgegevens door de gemeente te kunnen raadplegen. De gemeente of haar adviseurs kunnen dan beoordelen welke stappen er op basis van de beschikbare natuurgegevens ondernomen moeten worden bij een ruimtelijk plan, bijvoorbeeld de aanleg van een nieuwe woonwijk (zie box). Veel waarnemers zijn intensief betrokken, denken mee, en zijn soms (of vaak) ook tegen het plan in kwestie. Ze kunnen daarmee ook geconfronteerd worden met gebruik van hun eigen via SOVON aangeleverde gegevens. Indien die gegevens door de gemeente goed worden gebruikt, zal de waarnemer er veelal vrede mee hebben. Als de gegevens niet goed of selectief worden gebruikt, staat in veel gevallen de mogelijkheid open om het conflict aanhangig te maken bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. In alle gevallen geldt dat waarnemers akkoord moeten zijn met gebruik van hun gegevens voor andere dan reguliere doeleinden van SOVON.

Wat levert het op voor de maatschappij en de natuur?

Jan van Groenendaal stelde zich in het interview de hamvraag of de betere beschikbaarheid en bereikbaarheid van natuurgegevens via de NDFD per definitie betere natuur gaat opleveren. Dat is, los van wat we daaronder

verstaan, inderdaad een goede vraag. Op voorhand bestaat er natuurlijk geen zekerheid dat de nieuwe situatie betere natuur oplevert of onnodige natuurschade vermindert. Maar er zijn ook geen aanwijzingen dat het tegendeel het geval zal zijn. Onze insteek is eenvoudig en helder: beter een besluit op basis van goede ecologische kennis dan een besluit op basis van geen kennis. Laat onverlet dat het zaak is het gebruik van gegevens goed te volgen en ook de besluiten te monitoren op de gevolgen voor de natuur. Jan van Groenendaal heeft in zijn interview gezegd zich hiervoor hard te willen maken. SOVON ondersteunt dit van ganser harte.

Wat levert het op voor SOVON en de waarnemers?

De NDFD maakt het makkelijker om databestanden te koppelen en analyses uit te voeren. Dat gaat prachtige artikelen en mooie kaartbeelden opleveren. De vogelwerkgroepen krijgen ook makkelijker toegang tot de beschikbare gegevens van hun werkgebied. Daarnaast is het onze inzet dat de overeenkomst met de GaN middelen gaat opleveren voor de instandhouding en uitbreiding van het waarnemersnetwerk. We denken aan zaken als lezingen bij Vogelwerkgroepen, een helpdesk 'Vogels tellen', internetcursussen voor herkenning en inventarisatie voor beginners maar ook gevorderden en het steunen van regionale vogelaarsdagen. Daar profiteert u dus allemaal van!

Hoe verder?

In het geval van een overeenkomst zullen we daar in SOVON-Nieuws en op onze website aandacht aan besteden. De ledenraad van SOVON wordt intensief betrokken bij deze ontwikkelingen. Zonder een overeenkomst blijft de huidige situatie van kracht. Belangrijk is dat elke SOVON-waarnemer te allen tijde zelf de toestemming van zijn of haar gegevens kan wijzigen. Dit kan door als waarnemer in te loggen op de SOVON-website, onder de knop 'persoonlijke gegevens'. Vragen en opmerkingen kunnen gesteld worden aan Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl).

